

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Інститут педагогіки і психології

Кафедра практичної психології

ПСИХОЛОГІЯ ТВОРЧОСТІ ТА ОБДАРОВАНОСТІ

(вказівки до практичних занять та самостійної роботи
для студентів спеціальності «Практична психологія»
денної форми навчання)

Суми

Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка

2012

УДК 159.954+159.928.22(076)

ББК 88.372

П 86

Друкується згідно з рішенням Методичної ради
Інституту педагогіки і психології Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри практичної психології
(протокол № 7 від 16.02. 2012 р.)

Укладач:

викладач кафедри практичної психології СумДПУ імені А. С. Макаренка
Н. О. Данильченко

Рецензент:

А. Є. Улунова – к.психолог.наук, доцент кафедри психології СумДПУ
імені А. С. Макаренка;

К. М. Пасько – к. філософ. наук., доцент кафедри практичної психології
СумДПУ імені А. С. Макаренка.

ПЗ4 Психологія творчості та обдарованості (вказівки до практичних
занять та самостійної роботи для студентів спеціальності «Практична
психологія» денної форми навчання) / [уклад. : Н. О. Данильченко]. –
Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2012. – 40 с.

Методичний посібник містить завдання, матеріали для практичних
занять, зміст самостійної роботи та перелік літератури з курсу «Психологія
творчості та обдарованості». Посібник підготовлений для студентів
психологічних спеціальностей денної форми навчання.

УДК 159.954+159.928.22(076)

ББК 88.372

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
Структура залікового кредиту курсу	
«Психологія творчості та обдарованості»	6
Система оцінювання курсу	
«Психологія творчості та обдарованості»	6
Розподіл балів, що присвоюють студентам за вивчення курсу	
«Психологія творчості та обдарованості»	8
Зміст практичних занять	9
Матеріали до практичних занять	21
Зміст самостійної роботи	31
Теоретичні питання до підсумкового контролю з	
«Психології творчості та обдарованості»	35
Теми наукових індивідуально-дослідних завдань	36

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

На сьогоднішній день проблема творчості є однією з найактуальніших тем сучасної науки. Філософія, психологія, педагогіка, мистецтвознавство приділяють велику увагу вивченню цього феномену. Сучасне життя висуває перед людиною такі вимоги щодо сприймання, обробки інформації її використання в житті, що творчість стає однією з характеристик, яка забезпечує успішну адаптацію особистості до сьогодення. Творчий підхід в професійній діяльності є запорукою професійного зростання фахівця, його психологічного здоров'я.

Найбільше значення творчість має в діяльності спеціалістів, яка насичена ситуаціями невизначеності, відсутності чітких алгоритмів діяльності, до таких відноситься і професія практичного психолога.

Успішність психологічної допомоги залежить від здатності психолога знайти індивідуальний підхід до кожного клієнта, а це, в свою чергу, вимагає від фахівця пластичності, нестандартності мислення, розвиненої інтуїції, тобто бути творчою людиною. З іншого боку, завданням практичного психолога є розвиток творчості клієнта, як засобу розв'язання його психологічних проблем.

Важливим напрямком роботи практичного психолога в системі освіти є психологічний супровід обдарованих дітей, допомога їх батькам, вчителям.

Навчальний курс «Психологія творчості і обдарованості» входить до циклу дисциплін професійно – орієнтованої підготовки практичного психолога. Під час опанування курсу студенти спираються на знання з «Загальної психології», «Вікової психології», «Психофізіології». Отримані знання, вміння, навички є необхідними для успішного опанування окремих розділів з «Психодіагностики», «Психокорекції», «Психотерапії» та інших предметів.

Мета навчального курсу: сформулювати уявлення про сутність обдарованості та творчості, оволодіти психологічними технологіями розвитку творчого потенціалу особистості, сприяти розвитку креативності студентів.

В результаті вивчення дисципліни студенти **повинні знати:**

- концепції творчості та обдарованості особистості;
- етапи та механізми творчого процесу;
- характеристики творчої особистості;
- різновиди обдарованості;
- методи та методики вимірювання креативності та визначення обдарованості;
- умови розвитку креативності та обдарованості;

вміти:

- визначати рівень розвитку креативності та обдарованості конкретної особистості;
- виявляти бар'єри, що впливають на творчість особистості;
- організовувати та використовувати спеціальні методи стимуляції творчого мислення, творчої уяви, креативності.

СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ КУРСУ «ПСИХОЛОГІЯ ТВОРЧОСТІ ТА ОБДАРОВАНОСТІ»

Кількість годин, відведених на:

ТЕМА	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Змістовий модуль I.			
1. Творча діяльність та її загальна характеристика.	2	2	8
2. Психологічна характеристика творчого процесу.	2	2	8
3. Креативність.	2	4	6
Змістовий модуль II.			
1. Здібності та обдарованість як відображення творчого потенціалу.	2	4	8
2. Становлення креативності та обдарованості на різних вікових етапах.	2	2	8
3. Особливості обдарованих дітей та їх психологічний супровід.	4	2	8
4. Умови та засоби розвитку творчого потенціалу.	2	4	8
Разом:	16	20	54

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ КУРСУ

«ПСИХОЛОГІЯ ТВОРЧОСТІ ТА ОБДАРОВАНОСТІ»

Поточний контроль

Робота на практичному занятті:

1) Усна відповідь (розкриття теоретичного питання) на практичному занятті оцінюється від 1 до 4 балів

Критерії оцінювання :

- ✓ відповідність змісту відповіді поставленому питанню;
- ✓ використання монографічної літератури, матеріалів періодичних видань;

- ✓ вільне володіння матеріалом;
- ✓ чіткість, структурованість відповіді;
- ✓ правильність відповідей на додаткові питання;
- ✓ навички роботи з аудиторією.

2) Виконання практичного завдання з окремої теми оцінюється від 1 до 3 балів.

Критерії оцінювання

- ✓ правильність виконання завдання;
- ✓ наявність посилань на першоджерела;
- ✓ використання матеріалу під час занять.

Виконання самостійної роботи з окремої теми оцінюється від 1 до 3 балів.

Критерії оцінювання

- ✓ відповідність відповіді поставленим питанням;
- ✓ повнота і правильність виконання завдання.

Діагностика засвоєних ЗВН за змістовим модулем (тестовий контроль)

оцінюється від 1 до 10 балів.

Підсумкова оцінка з кожної теми обчислюється як загальна сума набраних балів за всіма видами роботи.

У випадку, коли студент не готовий до виконання визначеного завдання, йому нараховується 0 балів.

Виконання індивідуального науково-дослідного завдання (ІНДЗ) з даної навчальної дисципліни виконується у вигляді реферату з доповіддю і оцінюється наступним чином:

- відмінно – 8–10 балів;
- добре – 5–7 балів;
- задовільно – 3–4 балів;
- незадовільно – 1–2 бали.

Критерії оцінювання:

- ✓ оригінальність і складність теми;
- ✓ відповідність змісту заявленій темі;

- ✓ послідовність і логічність викладення матеріалу;
- ✓ кількість використаної літератури; відповідність вимогам щодо написання наукових студентських робіт;
- ✓ практична значущість результатів.

Підсумковий контроль

Підсумковий контроль проводиться у формі комп'ютерного тестування і оцінюється від 1-100 балів.

Також на практичних заняттях передбачені активні форми роботи, під час виконання яких студенти діагностують, розвивають власні творчі здібності. Опановують технології розвитку креативності. Вони не оцінюються окремими балами.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ПРИСВОЮЮТЬСЯ СТУДЕНТАМ ЗА ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ПСИХОЛОГІЯ ТВОРЧОСТІ ТА ОБДАРОВАНОСТІ»

Модуль I									Модуль II ІНДЗ	Підсум- ковий контроль	Разом
Змістовий модуль I 40				Змістовий модуль II 50					10	100	100
T1	T2	T3	МК	T1	T2	T3	T4	МК			
10	10	10	10	10	10	10	10	10			

ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І

ТЕМА 1. ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ЇЇ ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Практичне заняття № 1

Теоретичні питання.

1. Уявлення про творчість в різні історичні епохи.
2. Психологічні підходи до проблеми творчості.
3. Творча діяльність, її структура.
4. Характеристика видів творчості

Практичні завдання.

1. Проаналізувати розуміння творчості в різні історичні епохи і скласти порівняльну таблицю.

Епоха (вказати дати)	Дослідники	Уявлення про творчість
----------------------	------------	------------------------

2. Заповнити опитувальник В. С. Юркевіч (див. матеріали до практичних занять).

3. Виконати методичку «Ідеальний комп'ютер» (Холодна М.О., 1997 р.)

«Уявіть собі: є такий ідеальний комп'ютер, що знає абсолютно все про всіх і може відповісти на будь-яке запитання. Час спілкування з ним обмежений всього, 10 хвилин. Запишіть будь-які запитання, які ви вважаєте важливими і цікавими для себе й хочете отримати відповіді.

Для запису питань вам відводиться 10 хвилин.»

Література

1. Дружинин В. Психология. Учебник для гуманитарных вузов. – СПб. : Питер, 2001, Часть X. Психология творчества, глава 35.-С.434-438.
www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/drugi№/13.php
2. Кульчицкая Е. И., Моляко В. А. Сирень одаренности в саду творчества. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Я. Франка, 2008. – С. 100–124.
3. Пономарев Я. А Психология творчества. – М. : Наука, 1976.

4. Роменець В. А. Психологія творчості : навч. посіб. – 2-ге вид., доп. – К. : Либідь, 2001. – С. 182–191

5. Рождественская Н. В, Толшин А. В. Креативность: пути развития, тренинги. – СПб. : Питер, 2006. – 320 с.

6. Туриніна О. Л. Психологія творчості : навч. посіб. – К : МАУП, 2007. – С. 4–6, 18–26, 32–35.

Додаткова література

1. Вельдбрехт О. О. Культурно-історична еволюція уявлень про творчу особистість.// Практична психологія та соціальна робота. – 2009. – № 10. – С. 67–71.

2. Міненко Л. П. Джерела творчості// Обдарована дитина. – 2008. – № 2. – С. 58–59

3. Смольська Л. М. Творчість: західні підходи у дослідженнях// Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 3. – С. 62–67.

4. Чорна Л. Г. Обдарованість і творчість у життєвих ситуаціях: теорія і практика їх взаємодії// Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – № 9–10. – С. 87–91

ТЕМА 2. ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ

Практичне заняття №2

Теоретичні питання.

1. Етапи творчого процесу.
2. Психофізіологічні передумови творчості.
3. Механізми творчого процесу (стратегії).
4. Несвідоме в творчості. Інсайт. Інтуїція.
5. Уява, емоції у творчості.

Практичні завдання.

1. Необхідно написати у два стовпчики десять пар двозначних чисел, причому в кожній парі перше двозначне число має бути більше, ніж друге.

Обробка результатів.

- 1) Додати числа першого стовпчика. Отриману суму позначити як $\Sigma 1$.
- 2) Додати числа другого стовпчика. Отриману суму позначити як $\Sigma 2$
- 3) Розрахувати коефіцієнт за формулою: $K = \Sigma 1 / \Sigma 2$.

$K =$ більше 1,8 – «правопівкульник»;

$K =$ менше 1 – «лівопівкульник»;

$K = 1-1,8$ – однаково думає як правою, так і лівою півкулею.

2. Виконати вправу **«Образ незнайомого слова»**. Уявіть, запишіть і намалюйте, що може позначати слово ТИРОЦИТ, ГАМАЗНЯ, ОШКА.

2. За тлумачним словником дайте визначення поняття **«аналогія»**. Встановіть види аналогій.

3. Знайдіть в природі, серед речей аналоги сонця, серця, яблука. Аргументуйте свої відповіді і запишіть.

Література

1. Дружинин В. Психология. Учебник для гуманитарных вузов. – СПб. : Питер, 2001, Часть X. Психология творчества, глава 35. – С. 434–438
www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/drugi№/13.php.
2. Изард К. Эмоции человека. – СПб. – 2000.
3. Пономарев Я. А Психология творчества. – М : Наука, 1976.
4. Роменець В. А. Психологія творчості: навч. посіб. – 2-ге вид., доп. – К. : Либідь, 2001. – С. 129–191.
5. Резникова Н. В. Взгляд на проблему интуиции в основных направлениях психологической науки. – Режим доступа
http://www.nbuv.gov.ua/portal/Natural/vdu/B/2008_2/texts/08r№v№p№.pdf
6. Туриніна О. Л. Психологія творчості: навч. посіб. – К : МАУП, 2007. – С. 47–57.

Додаткова література.

1. Асмус В. Ф. Проблема интуиции в философии и математике. – М, 1965.
2. Голицин Г. А. Гergiев М. Н. Показатели межполушарной асимметрии творческого процесса в изобразительном искусстве. // Вопросы психологии. – 1989. – № 5. – С. 148–153.

ТЕМА 3. КРЕАТИВНІСТЬ (4 год.)

Практичне заняття №3.

Теоретичні питання

1. Підходи до розуміння креативності.
2. Передумови креативності.
3. Дивергентне мислення.

Практичні завдання.

1. Дайте визначення поняття «асоціації» за психологічним словником.

Види асоціацій.

2. Запишіть ряд слів – асоціацій на слово «студент», «кімната», «цікаве».

Практичне заняття №4

Теоретичні питання.

1. Види (типи) креативності та інтелект.
2. Гендерні особливості креативності.
3. Діагностика креативності.

Практичні завдання.

1. Опрацювати та проаналізувати результати методики діагностики креативності Торренса.
2. Скласти оповідання на будь-яку тему за допомогою методу «**Ялинка асоціацій**».

Література

1. Бурлачук Л. Ф. Словарь справочник по психологической диагностике. – СПб. : Питер, 2009.
2. Дружинин В. Н. Психология общих способностей. Москва: «Наука». – 1994.
3. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб. : Питер, 2009. – 448 с.
4. Кульчицькая Е. И., Моляко В. А. Сирень одаренности в саду творчества. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Я. Франка, 2008. – С. 100–124.
5. Николаенко Н. Н. Психология творчества : учеб. пособ. – СПб : «Речь», 2005. – 277 с.

6. Основные современные концепции творчества и одаренности. – М. : Молодая гвардия, 1997. – 416 с.

7. Рождественская Н. В, Толшин А. В. Креативность: пути развития, тренинги. – СПб. : Питер, 2006. – 320 с.

8. Харченко С.В. Інтелектуальні та творчі здібності чоловіків і жінок // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 8. – С. 75.

Додаткова література

1. Иванова Г. В. Остроумие и креативность// Вопросы психологии. – 2002. – № 1. – С. 76–87.

2. Булка Н. І. Креативність і соціальна компетентність // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – № 10. – С. 46–49.

3. Вельдбрехт О. О. Модель оптимуму креативності як здатності до соціально-психологічної адаптації // Практична психологія та соціальна робота. – 2009. – № 8. – С. 15–20.

4. Гусельцева Н.С. Культурно-аналитический подход к феноменам креативности, неадаптивности и гениальности. // Вопросы психологии. – 2008. – № 2. – С. 17–29

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

ТЕМА 1. ЗДІБНОСТІ ТА ОБДАРОВАНІСТЬ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ (4 год.)

Практичне заняття №5

Теоретичні питання.

1. Поняття про творчий потенціал людини.
2. Здібності. Талант. Обдарованість. Геніальність.

Практичні завдання.

1. Дати визначення поняття «уява». Повторити матеріал з курсу Загальна психологія «Функції уяви, основні прийоми фантазування».
2. Вигадати годівничку для птахів, використовуючи метод фокальних об'єктів.

Практичне заняття №6

Теоретичні питання.

1. Теорії обдарованості.
2. Види обдарованості.
3. Розходження поглядів на генезис здібностей і обдарованості.

Практичні завдання.

1. Опрацювати літературу і скласти таблицю:

Вид обдарованості	Основні ознаки і особливості
-------------------	------------------------------

Література

1. Дружинин В. Н. Психология общих способностей. – М. : «Наука». – 1994.
2. Ефременко И. И. Генетика одаренности // Обдарована дитина – 2009. – № 4. – С. 15–29.
3. Пашнев Б. К. Психодіагностика обдарованості. – Х. : Вид. група «Основа»: «Тріада+», 2007. – 128.
4. Кульчицька О. І. Соціальне середовище у розвитку обдарованості // Обдарована дитина : – 2004. – № 8. – С. 2–9
5. Кульчицькая Е. И., Моляко В. А. Сирень одаренности в саду творчества. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Я. Франка, 2008.
6. Основные современные концепции творчества и одаренности. – М. : Молодая гвардия, 1997. – 416 с.
7. Савенков. Одаренные дети в детском саду и в школе. – Екатеринбург, 2004
8. Теплов Б. М. Способности и одаренность./ Избранные труды в 2-х томах. – М. : Педагогика, 1995. – Т. 1.

Додаткова література

1. Бойко О. В. Військова обдарованість // Обдарована дитина. – 2003. – № 5. – С. 2–8.
2. Болтівець С. І. Психогігієнічні чинники розвитку обдарованості // Практична психологія та соціальна робота – 2005. – № 10. – С. 73–75
3. Власова Е. И. Ключевые проблемы и перспективы исследования

социальной одаренности // Обдарована дитина. – 1999. – № 6. – С. 2–8.

4. Гильбух Ю. З. Односторонняя умственная одаренность // Возрастная психология: Детство, отрочество, юность: Хрестоматия: учеб. пособ. для студ. пед. вузов. – М., 1999. – С. 296–299.

5. Комаровская О. А. Театральная одаренность // Обдарована дитина. – 2001. – № 4. – С. 7–11.

6. Коссов Б. Б. Личность и педагогическая одаренность: новый метод. – М., Воронеж : Институт практической психологии, НПО «Модек», 1988. – 128 с.

7. Красноголов В. О. Визначення поняття «обдарованість» у зарубіжній психолого-педагогічній літературі // Обдарована дитина. – 1998. – № 5–6. – С. 13–18.

8. Кульчицька О. Хореографічна обдарованість // Мистецтво та освіта. – 2001. – № 4. – С. 42–46.

9. Матюшкин А. М. Концепция творческой одаренности // Вопросы психологии. – 1989. – № 6. – С. 29–33.

10. Моляко В. О. Художественная одаренность // Обдарована дитина. – 1998. – № 5–6. – С. 10–12.

11. Помиткін Е. О. Розвиток духовної обдарованості старшокласників // Обдарована дитина. – 2000. – № 2. – С. 39–44

12. Третяк Т. М. Технічна обдарованість старшокласників // Практична психологія та соціальна робота. – 1998. – № 6–7,8. – С. 92–94, С. 38–41.

13. Юркевич В. С., Колмогоров А. Н. Проблема развития математической одаренности // Вопросы психологии. – 2001. – № 3. – С. 107–116.

ТЕМА 2. РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОБДАРОВАНОСТІ НА РІЗНИХ ВІКОВИХ ЕТАПАХ. (2 год.)

Практичне заняття № 7

Теоретичні питання.

1. Вік немовляти та раннє дитинство.
2. Дошкільний і молодший шкільний вік.
3. Підлітки та юнаки.
4. Дорослість. Творча продуктивність і вік. Творчість і тривалість життя.

Практичні завдання.

1. Вигадайте і запишіть нові назви днів тижня, вікових періодів розвитку людини.
2. Встановіть за тлумачним словником зміст поняття «метафора».

Література

1. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. – СПб. : СОЮЗ, 1997. – 96 с.
2. Белова С.Е. Показатели одаренности детей дошкольного возраста // Обдарована дитина. – 2006. – № 8. – С. 29–37.
3. Доротюк В.І. Індивідуальна своєрідність творчо обдарованої дитини // Обдарована дитина. – 2000. – № 1. – С. 15–18.
4. Гулько Ю. А. Проявления перцептивной одаренности младенцев (первое полугодие жизни) // Обдарована дитина. – 2009. – № 3. – С. 58–65
5. Кульчицька О. І. Творчі здібності та особливості їх прояву в дитячому віці // Обдарована дитина. – 2000. – № 1. – С. 10–15.
6. Кульчицька О. І. Творча обдарованість. Специфіка дитячої обдарованості // Обдарована дитина. – 2001. – № 1. – С. 3–11.
7. Лейтес Н. С. О признаках детской одаренности // Вопросы психологи. – 2003. – № 4. – С. 13–18.
8. Роменець В. А. Психологія творчості : навч. посіб. – 2-ге вид., доп. – К. : Либідь, 2001. – 288 с.

Додаткова література

1. Карабаєва І. Психологам про уяву дошкільників. – К. : Шк. Світ, 2009. – 120 с.
2. Клепиков В.Н. Неявная математическая одаренность школьников // обдарована дитина. – 2009. – № 4. – С. 59–68.
3. Особенности когнитивного и мотивационно-личностного развития одаренных старшеклассников // Вопросы психологии. – 1999. – № 6. – С. 36–47.
4. Степанов В. Г. Психология одаренных детей и подростков // Вопросы психологи. – 2000. – № 3. – С. 141–143.

5. Юркевич В. С. Одаренный ребенок: иллюзии и реальность : Кн. для учителей и родителей. – М. : Просвещение, Учебная литература, 1996. – 136 с.

6. Щепланов Е. И. Динамика когнитивных и некогнитивных личностных показателей одаренности у младших школьников: Экспериментальные исследования // Вопросы психологии. – 1998. – № 4. – С. 111–122.

ТЕМА 3. ОСОБЛИВОСТІ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ ТА ЇХ ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД (2 год.)

Практичне заняття №8

Теоретичні питання.

1. Психологічні особливості обдарованих дітей.
2. Робота практичного психолога з батьками.
3. Психологічні проблеми обдарованої дитини, психологічний супровід.

Практичні завдання.

1. Скласти таблицю

Риси особистості обдарованої дитини	Позитивні прояви риси	Негативні прояви риси
-------------------------------------	-----------------------	-----------------------

Література

1. Бовть О. Б. Причины «агрессивности» одаренных детей // Обдарована дитина. – 2000. – № 1. – С. 18–25.

2. Ветехов А. М. Одаренные подростки тоже нуждаются в помощи родителей // Обдарована дитина. – 2001. – № 5. – С. 32–37.

3. Лосева А. А. Работа психолога с родителями одаренных детей дошкольного возраста. // Обдарована дитина. – 1998. – № 5–6,7. – С. 68–71, 34–40.

4. Одаренные дети /Пер. с англ.; Общ. ред. Г. В. Бурменской и В. М. Слуцкого. – М. : Прогресс, 1991. – 376 с.

5. Парфенова Г. Л. Одаренные девочки: психолого-педагогическое сопровождение // Начальная школа. – 2007. – № 6. – С. 28–32.

6. Сербіновська Н. В Психологічні труднощі обдарованих учнів // Обдарована дитина. – 2008. – № 10. – С. 36–42.

7. Эфроимсон В. У гениальных людей любящие матери // Обдарована дитина. – 2005. – № 2. – С. 8–12

Додаткова література

1. Кабиш-Рибалка А. В. Дослідження сенсу життя інтелектуально обдарованих десятикласників з різною життєвою орієнтацією та успішністю навчання // Обдарована дитина. – 2007. – № 4. – С. 38-51.
2. Кондратенко Л. О. Сім'я в ролі обдарованої особистості (протидія як механізм саморозвитку) // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 10. – С. 78–79.
3. Мар'яненко Л. В. Особливості саморегуляції пізнавальної активності розумово обдарованих підлітків // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 10. – С. 79–80.
4. Музика О. Л. Цінності обдарованої особистості // Обдарована дитина. – 1998. – № 4. – С. 6–11.
5. Фридман Дж. Независимость – черта творчески одаренного ребенка // Обдарована дитина. – 2000. – № 5. – С. 20–23.
6. Черный Е. В. Родители и одаренные дети // Обдарована дитина. – 2001. – № 1. – С. 14–21.
7. Шумакова Н. Б. Влияние представлений родителей об обучении на развитие одаренности у детей // Вопросы психологи. – 2004. – № 2. – С. 119–127.
8. Ярмаченко М. Д. Мужність та оптимізм – складові таланту (Здібності хворої людини) // Обдарована дитина. – 1999. – № 1. – С. 7–9.

ТЕМА 4. УМОВИ ТА ЗАСОБИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ (4 год.)

Практичне заняття №9

Теоретичні питання.

1. Сімейне виховання як умова розвитку творчих здібностей дитини.
2. Державна політика України та інших держав щодо підтримки обдарованих дітей і молоді.
3. Евристичні методи творчості.
4. Логіко – алгоритмічні методи творчості.

Практичні завдання.

1. Заповнити анкету Юркевіч В. С. і порівняйте рівень власної обізнаності з питань обдарованості і творчості на початку вивчення курсу і на теперішній час.

Практичне заняття №10

Теоретичні питання.

1. Педагогічні методи розвитку творчих здібностей та обдарованості.
2. Психологічні методи розвитку креативності.

Практичні завдання.

1. Використовуючи список рекомендованої літератури, підібрати вправи для розвитку інтелектуальної активності, креативності, творчого мислення, уяви і т.п. для роботи з клієнтами різних вікових груп та провести в групі.
2. Підготуватися до проведення рольової гри «Наукова конференція».
3. Підготувати доповідь на 5-7 хвилин для захисту ІНДЗ.

Література

1. Альтшуллер Г. Алгоритм изобретения.- М.,1973.- С.47-58.
2. де Боно Э. Научите себя думать: самоучитель по развитию мышления.-Минск,2005.-288с.
3. де Боно Э. Шест шляп мышления. – СПб, 1997.-265с.
4. Вайнцваг П. Десять заповедей творческой личности.-М.; Прогресс, 1990.-192с.
5. Красноголов В.О. Концептуальні моделі навчання обдарованих дітей // Обдарована дитина. – 1999.-№1. – С.15-19.
6. Савенков. Одаренные дети в детском саду и в школе.- Екатеринбург, 2004.
7. Одаренные дети./Пер. С англ.; Общ. Ред. Г.В. Бурменской и В.М. Слущкого.- М.: Прогресс, 1991.-376с.
8. Рожденственская Н.В, Толшин А.В. Креативность: пути развития, тренинги.- СПб.: Питер,2006.-320с.

9. Степенко Г.В. Обдаровані діти: навчання і розвиток: (Зарубіжний досвід) // Обдарована дитина. – 1998.-№3. – С.6-9.

10. Семенова І.К. Навчання і виховання обдарованих – нелегка справа// Обдарована дитина. – 2001.-№1. – С.38-43

11. Синягина Н.Ю. Современные взгляды и подходы в решении проблемы развития одаренности в России / Н. Ю. Синягина // Одарен. ребенок. – 2009. – № 4. – С. 6-14.

12. Хуторской А.В. Развитие одаренности школьников: Методика и продуктивного обучение: Пособие для учителей .- М.: Гуманит. Изд. Центр ВЛАДОС, 2000.-320с

13. Міленіна М.М. Форми та методи роботи з обдарованими дітьми в Ізраїлі// Обдарована дитина. – 2008. – № 9. – С. 57-64.

МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

АНКЕТА В. С. Юркевіч

Інструкція: Прочитайте твердження і висловіть свою думку стосовно них «так», «ні», «не знаю».

1. Неможна вчити дитину читати дуже рано, навіть якщо вона сама цього прагне.
2. Пам'ять – є найголовнішим для розвитку здібностей.
3. Неможна висувати ніяких жорстоких вимог щодо дитини, доки вона мала.
4. Неможна навчати обдаровану дитину так же, як і звичайного учня.
5. Обдаровані діти іноді дуже важко засвоюють знання і навички, які не відповідають їхнім здібностям.
6. Дитині з раннього дитинства потрібно надавати вибір там, де це можливо: в їжі, одязі, на прогулянках, навіть у виборі друзів.
7. Почуття обов'язку не можна виховувати дуже рано, неможна висувати щодо малої дитини суворі вимоги – від цього страждає його особистість.
8. Будь-який урок в школі повинен бути цікавим – без цього не будуть розвиватися здібності.
9. Обдарована дитина часто має ускладнення у спілкуванні.
10. Математику до 12–13 років достатньо глибоко повинні вивчати всі учні, без врахування їх здібностей.
11. Потрібно, щоб дитина з перших днів навчання була зорієнтована лише на високі відмітки.
12. Неможна постійно виявляти свою любов, навіть до маленької дитини, – можна розбалувати.
13. Дітей до 11 років не можна навчати у профільних класах.
14. Неможна карати дитину через зламану іграшку.
15. Дитину неможна примушувати читати, особливо художню літературу.
16. Дитину з малих літ потрібно залучати до домашніх обов'язків.
17. В кожній дитини повинна бути впевненість в своїх силах.

18. Потрібно постійно виявляти свою любов до дитини, коли вона маленька, любов'ю розбалувати не можливо.

19. Не можна карати дитину за погано виконану інтелектуальну роботу – погано прочитав, неправильно підрахував тощо.

20. Якщо дитина звичайна, неможна щоб вона вважала себе здібною, це буде заважати їй в житті.

21. Обдарованість лише від Бога.

22. Обдаровану дитину можна одразу виявити – вона вражає всіх своїми знаннями і судженнями.

23. Маленьку дитину не можна постійно брати на руки – цим можна її розпестити.

24. Гарний вчитель – той, в кого на уроці дітям завжди цікаво і вони не помічають, як плине час.

25. Потрібно, щоб з раннього дитинства людині поменше забороняли, тоді вона виросте справжньою особистістю.

26. Малу дитину не можна карати, це призводить до придушення особистості.

27. Від оцінок в школі потрібно зовсім відмовлятися.

28. Коли дорослі читають дитині книжку, потрібно, щоб вона сиділа тихо і прислуховувалась до кожного слова.

29. Обдарованим дітям не можна ні в якому випадку казати, що вони – обдаровані, вони можуть зазнатися.

30. Для того, щоб дитина була здібною, з нею потрібно займатися ще до школи читанням, арифметикою, іноземною мовою.

КЛЮЧ

1. -	11.-	21.-
2. -	12.-	22.-
3. -	13.-	23.-
4. -	14.+	24.-
5. +	15.+	25.-
6. +	16.+	26.-
7. -	17.+	27.-
8. -	18.+	28.-
9. +	19.+	29.-
10. +	20.-	30.-
		31.-

«КОРОТКИЙ ТЕСТ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ» П. ТОРРЕНСА (за Б. Пашнєвим)

Школа _____ | _____

Клас _____

Прізвище _____

Субтест «Закінчи малюнок»

Інструкція: «На цих двох сторінках намальовані незавершені фігурки. Якщо ти додаси до них додаткові лінії, у тебе вийдуть цікаві предмети або сюжетні малюнки. На виконання цього завдання надається 10 хвилин.

Спробуй придумати такий малюнок або історію, яку ніхто інший не зможе придумати. Зроби її повною і цікавою, додай до неї нові ідеї. Придумай цікаву назву для кожного малюнка і напиши її внизу під малюнком.

 <p>1</p>	 <p>2</p>
 <p>3</p>	 <p>4</p>
 <p>5</p>	 <p>6</p>
<p>EMBED PBrush</p> <p>7</p>	 <p>8</p>
 <p>9</p>	 <p>10</p>

Оцінювання результатів тестування за допомогою субтестів

«Закінчи малюнок», «Короткого тесту творчого мислення» П. Торренса

Оригінальність виконання малюнка в тесті П. Торренса є одним з основних показників креативності (творчості) випробуваного. Оцінюється те, як часто конкретний варіант малюнка зустрічається в репрезентативній вибірці. Оригінальність (за П. Торренсом) – це ознака креативності, що виявляється в генеруванні реакцій, які відрізняються новизною (несподіваних або статистично рідкісні), і рішень проблемних ситуацій.

Оцінювання за показником «оригінальність» тесту П. Торренса проводиться таким чином: **2 бали**, максимальна оцінка, виставляється за кожний з 10 малюнків, якщо частота його варіантів за таблицею «Частот...» менша, ніж 2% (0-1,9%). **0 балів**, мінімальна оцінка виставляється за відповіді з частотою 5 % і більш; **1 бал** виставляється за відповіді, якщо їх частота згідно з таблицею знаходиться в діапазоні 2-4,9 % випадків. Мінімальна кількість балів – 0, максимальна – 20 балів

Набрані дитиною бали заносяться до «Психодіагностичної картки» і порівнюються з віковими нормами.

Стать	Вік(років)	Низький рівень		Середній рівень		Високий рівень	
Ж	12	0	4	5	10	11	20
	13	0	3	4	11	12	20
	14	0	4	5	11	12	20
	15	0	4	5	11	12	20
Ч	12	0	4	5	10	11	20
	13	0	4	5	11	12	20
	14	0	4	5	13	14	20
	15	0	4	5	11	12	20

Примітка: теми малюнків, які не потрапили до таблиці, можна вважати дуже рідкісними, і тому вони оцінюються в 2 бали кожен.

ТЕСТ ТОРРЕНСА (ОРИГІНАЛЬНІСТЬ)

Частота (у відсотках) теми малюнка за тестом (вибірка 4534 учнів 7–10-х класів)

№	Теми малюнків	Малюнки №									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Акcesуари	6,7	0,1	1,9	4,7	0,8	4,9	17,6	0,9	1,5	0,2
2	Літальні апарати	0,3	0,8	0,4	0,1	0,6	0,4	0,2	2,4	0,1	0,1
3	Божественні істоти	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1
4	Тварина	4,1	0,4	3,1	19,1	2,8	3,1	3,2	3,4	8,0	8,8
5	Сліди тварин	0,1	3,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,3	0,0	0,0
6	М'ячі	0,2	0,0	0,7	0,0	0,8	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
7	Повітряні кулі	0,0	0,0	1,2	0,2	0,3	0,2	0,3	0,2	0,0	0,0
8	Птах	24,6	0,1	0,8	1,5	0,5	1,4	0,9	1,0	0,3	9,6
9	Корабель, човен	0,1	0,9	2,5	1,0	3,2	0,3	0,4	1,3	0,1	0,2
10	Частини тіла людини	24,4	0,2	7,1	2,8	0,3	3,1	1,3	6,6	3,9	1,9
11	Книга	3,4	0,1	0,5	0,1	0,1	0,4	0,0	2,0	0,0	0,0
12	Коробка	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,2	0,0	0,0	0,1	0,0
13	Будова	0,1	1,8	1,6	0,1	0,71	1,4	1,1	0,6	1,7	0,6
14	Будівельний матеріал	0,0	0,1	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
15	Частини будови	0,2	1,4	0,0	0,3	0,0	1,4	0,5	0,8	0,2	0,1
16	Вогонь, багаття	0,0	0,5	0,7	0,1	0,3	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
17	Очерет	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
18	Автомобілі тощо	0,2	0,5	0,3	0,3	0,2	4,4	0,1	0,9	0,2	0,1
19	Одяг	0,8	0,4	0,5	0,2	0,8	1,8	1,3	2,5	0,9	0,5
20	Мотузок, шнур для білизни	0,1	0,0	0,0	1,5	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
21	Хмара	6,8	0,0	2,4	0,2	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
22	Контейнер	0,1	0,0	1,7	0,7	1,3	0,1	1,3	0,6	0,0	0,0
23	Хрест	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
24	Абстрактні зображення	0,3	0,5	1,5	7,0	0,7	1,8	2,2	1,6	0,8	0,1
25	Яйце	0,1	0,0	0,6	0,0	1,9	0,1	0,2	0,0	0,2	0,0
26	Розваги	0,2	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,3	0,1	0,3

№	Теми малюнків	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
27	Риби, морські тварини	0,2	0,1	1,7	3,1	0,9	0,3	0,2	1,3	1,3	1,4
28	Квітка	1,1	5,6	2,4	2,2	1,3	1,8	1,4	3,4	0,1	0,8
29	Їжа	0,2	0,0	1,6	0,1	0,7	0,4	0,7	0,5	0,1	0,1
30	Взуття	0,1	0,1	0,2	1,0	0,0	1,5	1,3	0,4	0,9	0,7
31	Фрукти, овочі	7,0	0,2	5,3	0,5	6,4	0,5	1,1	0,5	0,0	0,2
32	Меблі	0,2	0,4	0,5	0,3	0,1	4,1	0,3	0,6	0,1	0,2
33	Географічні об'єкти	2,2	0,3	2,7	16,5	4,2	2,9	2,6	0,3	65,1	0,2
34	Геометричні фігури	0	0,5	2,9	0,0	1,8	2,5	0,2	0,5	0,4	0,3
35	Небесні тіла	0,1	0,1	4,8	0,2	2,2	0,6	0,2	0,0	0,1	0,7
36	Домашні предмети	0,4	2,2	2,4	1,7	7,2	3,4	6,7	3,5	0,3	0,2
37	Людська голова Фігура	8,0	0,6	8,5	8,5	29,4	5	5,7	7,9	2,51	10,7
38	Комахи	0,2	0,7	0,6	2,5	0,1	1,1	0,1	0,3	1,1	0,1
39	Повітряний змій	0,1	0,0	0,3	0,1	0,3	0,8	0,0	0,3	0,0	0,0
40	Сходи	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	6,9	0,0	0,1	0,0	0,0
41	Літери, знаки пунктуації	0,0	5,2	0,8	1,9	0,1	1,8	2,6	1,9	4,5	0,1
42	Світильник	0,2	0,3	0,1	0,4	0,2	0,1	0,8	0,8	0,0	0,1
43	Прилади, механізм	0,3	0,0	0,8	0,1	0,1	0,2	0,7	0,1	0,0	0,1
44	Музичні інструменти	0,1	0,2	0,9	0,6	0,2	0,1	0,1	0,2	0,0	0,1
45	Цифри	0,1	0,3	0,4	6,5	0,4	0,5	0,6	0,8	0,1	2,2
46	Канцтовари	0,1	0,1	0,2	0,4	0,0	0,1	0,1	2,1	0,0	0,1
47	Кущі, трава	0,0	1,7	2,2	0,1	0,7	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2
48	Відпочинок санчата, гойдалка	0,2	0,2	2,5	0,5	0,8	0,0	1,2	0,2	0,1	0,1
49	Дорога, знаки тощо	0,1	0,4	3,1	0,3	0,2	0,6	0,2	0,7	0,1	0,1

№	Теми малюнків	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
50	Кімната, її частини	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0.
51	Притулок	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0	0,2
52	Оптовик	0,3	0,6	0,2	0,0	0,3	0,6	0,2	0,1	0,0	0,1
53	Звукові хвилі	0,1	0,3	2,3	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0
54	Космос, космонавт	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0
55	Спортінвентар	0,2	0,5	2,0	0,1	0,5	0,3	1,7	0,6	0,3	0,1
56	Людина з паличок	0,2	3,0	0,0	0,1	0,1	2,1	0,2	25,6	0,1	0,0
57	Сонце	0,1	0,0	0,7	0,2	5,0	0,2	0,6	0,0	0,0	0,1
58	Казкова істота	0,5	0,2	1,8.	1,2	3,7	1,7	2,2	1,3	0,9	3,3
59	Наземний транспорт	0,1	0,4	0,7	0,4	0,1	0,2	0,9	0,0	0,0	0,1
60	Символ	3,8	3,5	2,8	8,9	1,2	4,3	8,9	5,0	2,6	1,1
61	Годинник	0,0	0,7	0,4	0,0	0,3	0,3	0,2	0,3	0,0	0,0
62	Інструмент	0,0	0,8	0,2	0,7	0,4	1,5	9,5	1,0	0,1	0,2
63	Іграшка	0,1	0,1	1,5	0,1	0,3	0,2	0,4.	0,0	0,1	0,1
64	Дерева	0,9	47,2	2,7	0,5	0,21	0,4	0,4	3,9	1,1	48,8
65	Парасолька	1,5	0,1	3,1	0,1	0,3	0,1	0,2	0,1	0,0	0,2
66	Погода	0,1	1,5	1,7	0,4	0,3	4,7	0,1	0,0	0,4	0,1
67	Зброя	0,3	5,0	1,3	0,3	1,3	1,4	1,6	9,6	0,1	0,9
68	Колеса	0,1	1,8	3,2	0,1	0,4	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0
69	Гриб	0,0	0,0	0,4	0,2	1,1	0,11	1,2	0,8	0,0	2,1
70	Павутина	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Критерії оцінювання результатів методики

«Ідеальний комп'ютер»

1. Загальна кількість поставлених запитань.
2. Кількість запитань, спрямованих на з'ясування проблематики зовнішнього світу й пов'язаних з актуалізацією певних знань (об'єктивовані запитання): «Чи скінчений всесвіт?», «Як запобігти військовим конфліктам?»
3. Кількість запитань, пов'язаних з актуалізацією Я – проблематики й зосереджених в межах особистісно значущих ситуацій (суб'єктивовані запитання): «Коли я одружусь?» «Що потрібно зробити, щоб бути щасливим?»

4. Кількість категоріальних запитань, які максимально узагальнено охоплюють певний аспект дійсності: «Що очікує людство в майбутньому?», «У чому полягає загадка життя?».

5. Кількість запитань, що стосуються конкретних фактичних даних, наприклад, «Яку оцінку я отримаю на іспиті з психології?», «Чи зможу купити спортивний велосипед?».

Оцінка завдання: підраховується кількість об'єктивованих і суб'єктивованих запитань, а потім категоріальних і фактичних.

Діти з більшою інтелектуальною активністю і обдаровані схильні ставити узагальнені запитання.

ВПРАВА «ЯЛИНКА АСОЦІАЦІЙ» (за Шрагіною Л. І.)

Вправа дозволяє не лише активізувати асоціативне поле, а й розширити його за рахунок *усвідомленого* керування генерування асоціацій.

1. Обрати стартове слово – іменник в однині в називному відмінку.
2. Під цим словом записати в стовпчик слова (теж іменники в однині в називному відмінку), які виникають із різноманітних асоціацій.
3. За 30-40 секунд зробити «перемикання» – із цього стовпчика обрати третє слово, і вже з ним як із стартовим складається вже новий стовпчик.
4. Потім зробити друге перемикання, і так 5-6 разів за 3-4 хвилини.
5. Оцінювання результатів. Гарним результатом вважається швидкість, за якою за 1 хвилину записують 8-10 слів (25-30 слів за 3 хвилини).

МЕТОД ФОКАЛЬНИХ ОБ'ЄКТІВ (МФО за Шрагіною Л. І.)

МФО полягає у штучному комбінуванні ознак відомого звичного об'єкта, який потрібно вдосконалити, з різними ознаками інших, випадкових об'єктів. Перенесення нових ознак на вихідний об'єкт дає змогу отримати нові незвичайні властивості, які забезпечують йому можливість виконувати нову функції.

Приклад

1. Помістимо у фокус уваги об'єкт, який ми хочемо змінити, наприклад, стіл.
2. Визначимо випадкові об'єкти за допомогою словника: муха, квітка, телефон.

3. Зазначимо ознаки цих об'єктів:

Муха – літає, може рухатись стелею, дзижчить, набридає

Квітка – має ніжку й пелюстки, розцвітає і в'яне, пахне, різнобарвна.

Телефон – здійснює звуковий зв'язок між людьми, має мікрофон і динамік, дзвонить.

Цей перелік характеристик можна доповнювати.

4. Ознаки – по одній або в довільних комбінаціях – переносяться на вихідний об'єкт. При цьому слід намагатися використати ознаку не лише за її буквальним значенням, а розвинути ідею, довівши її до логічного завершення: створити об'єкт із новими властивостями й отримати нові додаткові функції.

5. **Результат:** *літаючий стіл* легко переміщується, його можна встановити в будь-якому місці, навіть вертикально на стіні, і використати, наприклад, як креслярську дошку чи мольберт. Для цього ніжки варто обладнати присосками. А якщо ніжки зробити зі змінною довжиною (як антена в радіоприймачі), то такий стіл легко перетворити на парту чи мольберт.

РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ ЗА ДОПОМОГОЮ АРВЗ (за Яценко А. В.)

АРВЗ – алгоритм розв'язання винахідницьких задач, відповідає на питання: «Як?». Це комплексна програма, призначення для аналізу проблемних ситуацій, яка складається з наступних елементів:

1. Аналіз задачі (ситуації), котру потрібно вирішити.
2. Визначення ідеального кінцевого результату – ІКР, оптимального варіанту отримання результату з найменшими затратами.
3. Врахування ресурсів та їх системний аналіз, розв'язання протиріч.
4. Використання і аналіз ходу розв'язання.

Наприклад: Буратіно зронив золотий ключик у воду, але черепахи Тортіли немає поруч. Як дістати йому ключик?

Протиріччя: Буратіно повинен зануритись у воду, але він дерев'яний, тому одразу випливає.

Потрібно знайти ІКР – з найменшими затратами, визначити ресурси, які допоможуть отримати цей результат.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І

Тема №1. Творча діяльність та її загальна характеристика (8 год.)

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати першоджерела і з'ясувати співвідношення між поняттями «творчість і активність», «творчість і діяльність», визначити спільне і відмінне.

2. Проаналізувати, які моменти дозволяють говорити про творчість в професійній діяльності практичного психолога.

Методичні рекомендації

Для зручності викладення матеріалу скласти порівняльну таблицю. Обов'язково помічати автора певних поглядів на сутність проблеми.

Література

1. Дружинин В. Н. Психология общих способностей. – Москва : «Наука», 1994. – С. 202–216.
2. Психологічний словник.

Тема №2. Психологічна характеристика творчого процесу (8 год.)

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати поняття «інтуїція» і зафіксувати найбільш вживаний зміст поняття «інтуїція» в психологічній науці.

2. Встановити місце інтуїції в процесі наукової і художньої творчості.

Методичні рекомендації

- Привести конкретні випадки інтуїтивних рішень в різних галузях науки і мистецтва.

Література

1. Ушаков Д. В. Одаренность, творчество, интуиция // Основные современные концепции творчества и одаренности. – М., 1997. – С. 78–90.
2. Гончаренко Н. В. Вдохновение и интуиция // Психология художественного творчества / Сост. Сельчонок К. // Режим доступа. – www.aquarun.ru/

Тема №3. Креативність (6 год.)

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати першоджерела. Скласти анотацію на розділ «До теорії творчості» роботи К. Роджерса.

Методичні рекомендації

- За тлумачним словником ознайомтесь зі змістом поняття «анотація».
- Ознайомтесь с прикладами анотацій до підручників, монографій зі списку рекомендованої літератури до курсу «Психологія творчості і обдарованості».
- У власній анотації необхідно звернути увагу на визначенні творчого процесу, його мотивацію та умови, що сприяють йому.

Література

1. Роджерс К. К теории творчества / Взгляд на психотерапию. Становление человека. – М. : Прогресс, 1994. – С. 74–79
<http://psylib.org.ua/books/roger01/index.htm>

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Тема №1. Здібності та обдарованість як відображення творчого потенціалу (8 год.)

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати першоджерела. Визначити особливості підходів до вивчення обдарованості в радянській психології і як вони трансформувались в сучасних дослідженнях.

Методичні рекомендації

- Законспектувати визначення обдарованості за Тепловим Б. М.
- Визначити, погляди яких дослідників покладено в основу досліджень Богоявленської, погляди яких дослідників вона критикує? Який метод вона запропонувала для вивчення творчості і обдарованості.

Література

1. Теплов Б. М. Способности и одаренность // Проблемы индивидуальных различий. – М., 1961. – С. 9–20
<http://www.psychology.ru/library/p001.stm>.

2. Богоявленская Д.Б. Исследование творчества и одаренности в традициях процессуально – деятельностной парадигмы // Основные современные концепции творчества и одаренности. – М.,1997. – С. 328–348.

Тема № 2. Становлення креативності та обдарованості на різних вікових етапах (8 год.)

Завдання для самостійної роботи

1. Сформулюйте рекомендації для батьків з розвитку творчих здібностей дитини.

Методичні рекомендації

- Визначити особливості поглядів Мосаро Ибука на розвиток здібностей людини.
- Зверніть увагу на моменти, які не є традиційним для системи виховання українців.

Література

1. Мосаро Ибука После трех уже поздно. Пер. с англ. – М. : РУССЛИТ, 1991. – 96 с.

<http://lib.kharkov.ua/KIDS/after3.txt>

Тема №3. Особливості обдарованих дітей та їх психологічний супровід (8 год.)

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати першоджерела.
2. Встановити, які фактори Ломброзо Ч. вважав вирішальними у становленні паталогічності психіки видатних людей.
3. Наведіть приклади неординарності відомих видатних особистостей.

Методичні рекомендації.

При підготовці матеріалу зверніться до серії книжок «Жизнь замечательных людей», мемуарів та спогадів сучасників видатних письменників, композиторів, науковців.

Література

1. Ломброзо Ч. Гениальность и помешательство. – М, 2006.

<http://psylib.org.ua/books/lombr01/index.htm>

Тема №4. Умови та засоби розвитку творчого потенціалу (8год.)

Завдання для самостійної роботи

1. Опишіть власний досвід використання методу де Боно для розв'язання проблемної ситуації.

Методичні рекомендації

- Опрацюйте першоджерела і встановіть особливості методу де Боно.
- Підготуйте конспект роботи з основними положеннями.
- Спробуйте скористатись ним і проаналізуйте його ефективність.

Література

1. де Боно Э. Шесть шляп мышления. – СПб. : Питер, 1997. – 256 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ З «ПСИХОЛОГІЇ ТВОРЧОСТІ І ОБДАРОВАНОСТІ»

1. Поняття «творчість», його генеза. Види творчості.
2. Психологічні підходи до феномену творчості.
3. Структура творчої діяльності.
4. Творчий процес: етапи і механізми.
5. Несвідоме в творчому процесі: інсайт, інтуїція.
6. Бар'єри творчості.
7. Творчий потенціал і його структура.
8. Здібності, талант, геніальність.
9. Креативність. Творче мислення. Зв'язок креативності та інтелекту.
10. Творча особистість і її психологічні проблеми.
11. Особливості дитячої творчості.
12. Діагностика креативності.
13. Цілеспрямовані методи розвитку креативності.
14. Поняття обдарованості. Теорії обдарованості.
15. Види обдарованості.
16. Вплив соціального і біологічного на розвиток обдарованості.
17. Робота практичного психолога з обдарованими дітьми.
18. Методи розвитку творчих здібностей людини.

ТЕМИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ

За запропонованими темами підготувати реферат і доповідь згідно вимог до студентських наукових робіт, використовуючи список рекомендованої літератури до курсу.

1. Історія вивчення феномену творчості і обдарованості.
2. Інтелект і креативність.
3. Творча активність.
4. Інтуїція як психологічний феномен: природа і зміст.
5. Види творчості та їх особливості.
6. Уява та творчість.
7. Сімейне виховання і розвиток творчого потенціалу дитини.
8. Особливості стосунків обдарованої дитини в сім'ї.
9. Особливості стосунків обдарованої дитини в навчальному закладі.
10. Психологічні проблеми обдарованої дитини.
11. Розвиток соціальної креативності.
12. Розумова обдарованість.
13. Проблема раннього виявлення творчих здібностей.
14. Фактори соціального оточення і розвиток креативності в дошкільному віці.
15. Вплив розвитку креативності на особистісне становлення підлітків.
16. Лідерство як феномен обдарованості у підлітковому віці.
17. Диференціація і взаємозв'язок різних типів обдарованості в процесі онтогенези.
18. Вундеркінди як психологічний феномен.
19. Особливості самоефективності обдарованої особистості (обрати вік).
20. Особливості вольової організації обдарованої особистості (обрати вік).
21. Особливості емоційної сфери обдарованої особистості (обрати вік).
22. Обдарована особистість і сімейне життя.

23. Реалізація творчого потенціалу особистості в дозвіллі.

24. Робота психолога з обдарованими дітьми в умовах дошкільного закладу.

25. Робота психолога з обдарованими дітьми в умовах загальноосвітньої школи.

26. Тренінг креативності як форма роботи з практичного психолога.

27. Креативність в професійній діяльності практичного психолога.

28. Креативність в професійній діяльності представників різних професій.

29. Творчість і психотерапія.

30. Державна політика різних країн щодо творчих та обдарованих людей.

31. Діагностика та розвиток творчих здібностей особистості (обрати вік).

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

Психологія творчості та обдарованості

(вказівки до практичних занять та самостійної роботи для студентів спеціальності «Практична психологія» денної форми навчання)

Укладач: **Наталія Олександрівна Данильченко**

Суми: СумДПУ, 2012 р.

Свідоцтво № 231 від 02.11.2000 р.

Відповідальна за випуск: **А. А. Сбруєва**

Комп'ютерна верстка: **Ю. С. Нечипоренко**

Здано в набір 06.09.2012. Підписано до друку 04.10.2012.

Формат 60x84/16. Гарн. Cambria. Друк ризогр.

Папір друк. Умовн. друк. арк. 2,1. Обл.-вид. арк. 1,7.

Тираж 100 прим. Вид. № 63.

Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка

40002, м. Суми, вул. Роменська, 87

Виготовлено на обладнанні СумДПУ імені А. С. Макаренка

